

Basale bescherming van wonen, energie en zorg is voor iedereen noodzakelijk

Door mr. Erica Schruer advocaat in Rotterdam, schrijver weblog observatrix en senior onderzoeker Hogeschool Utrecht en dr. Nadja Jungmann lector schulden en incasso aan de Hogeschool Utrecht en adviseur bij Social Force.

Op 9 januari 2012 stuurde de Staatssecretaris De Krom (SZW) de nadere memorie bij het wetsvoorstel Gemeentelijke schuldhulpverlening naar de Eerste Kamer (32 291). Hierin komt duidelijk het beeld van de terugtrekkende overheid naar voren: 'Mensen zijn primair zelf verantwoordelijk voor het voorkomen en oplossen van hun problematische schulden. Als iemand gemakzuchtig is en veel te optimistisch over zijn of haar financiële mogelijkheden dan is betrokkene daar in veruit de meeste gevallen zelf verantwoordelijk voor'.

Vanzelfsprekend zijn mensen zelf verantwoordelijk voor het op orde houden van hun financiën. Ook is het van belang om overcreditering zoveel mogelijk te voorkomen. Dat gebeurt momenteel al doordat de banken in dit opzicht veel voorzichtiger zijn geworden. Daarnaast blijft preventie van belang om het ontstaan van nieuwe problematische schuldsituaties zoveel mogelijk te voorkomen. Niet iedereen beschikt zonder meer over de vaardigheden om de huishoudfinanciën goed te managen.

Mede onder druk van de landelijke bezuinigingen zijn veel gemeenten bezig om het beleidswijziging door te voeren. Niet langer proberen zij voor elke schuldenaar een schuldenvrije toekomst te realiseren door middel van een minnelijke of wettelijke schuldregeling. Door aan de voorkant te screenen (met behulp van klantprofielen) gaan gemeenten na of er een reële verwachting is dat iemand langdurig in staat en gemotiveerd is om rond te komen van een inkomen onder het bijstandsniveau en geen nieuwe schulden te maken. Een depressie, GGZ-problematiek een niet-saneerbare vordering. Er zijn tal van belemmeringen die het met succes doorlopen van een schuldregeling in de weg staan.

De paradigmashift van 'iedereen schuldenvrij' naar 'hanteerbare schulden' leidt ook tot: de verantwoordelijkheid om ook de groep voor wie een schuldregeling te hoog gegrepen is een minimale basis te bieden zodat wonen, energie en zorg binnen bereik liggen.

De paradigmashift van 'iedereen schuldenvrij' naar 'hanteerbare schulden' biedt gemeenten perspectief om efficiënter te gaan werken. Naar onze overtuiging leidt het ook tot iets anders: de verant-

woordelijkheid om ook de groep voor wie een schuldregeling te hoog gegrepen is een minimale basis te bieden zodat wonen, energie en zorg binnen bereik liggen. In de gezondheidszorg bieden we de groep die we niet kunnen genezen ook minimale ondersteuning om een kwaal enigszins dragelijk te maken.

Het risico dreigt dat gemeenten de selectie aangrijpen om zich te onttrekken aan hulp aan schuldenaren voor wie een schuldregeling niet haalbaar is. Deze schuldenaren hebben ook andere problemen en als gemeenten hen niet helpt, is er een gerede kans dat hun problematische schuldsituatie verergerd. Vaak ontstaan er nieuwe achterstanden in huur, energie of zorgpremie. De schuldsituatie is op dat moment niet langer alleen een probleem tussen schuldenaar en crediteuren maar transformeert van 'privé-probleem' naar maatschappelijk probleem. De gemeente en andere onderdelen van de overheid komen voor kosten te staan als crisisopvang en gezondheidszorg. Minderjarige kinderen in het gezin kunnen voor het leven traumatische ervaringen opdoen. Bezuinigingen die ertoe leiden dat alleen in kansrijke gevallen schuldhulp wordt geboden, leiden ertoe dat op andere plaatsen in de overheidsorganisatie hogere kosten ontstaan. Het is dus van belang dat de gemeenten voorzien in een passend aanbod.

De vraag is hoe we ervoor kunnen zorgen dat deze kwetsbare groep van niet toegelaten dan wel uiteindelijk niet geholpen debiteuren een minimale stabiele basis heeft en houdt waarbij in ieder geval de basale lasten (lopende huur, energie en zorgverzekering) worden betaald teneinde te voorkomen dat zij worden ontruimd, de energie wordt afgesloten dan wel problemen ontstaan in de dekking voor de zorgverzekering. Het voorkomen van deze problemen is niet alleen in het eigen belang van de debiteuren in kwestie maar ook algemeen maatschappelijk van belang, omdat de maatschappij anders de rekening gepresenteerd krijgt.

Een extra aandachtspunt daarbij is dat deze groep vaak niet eens de beslagvrije voet tot haar beschikking heeft. Dit gaat in tegen de bedoeling van de wetgever neergelegd in de artikelen 475b ev Rv en de vastgelegde beslagvrije voet. De hoofdregel die daarin is vastgelegd luidt dat 90 procent van de voor een huishouden geldende

Feitelijk komt er van de 'bodembescherming' anno 2011 weinig terecht doordat verschillende schuldeisers op verschillende inkomenscomponenten beslag kunnen leggen waarbij het zeer ondoorzichtig wordt hoe in een concrete situatie de beslagvrije voet moet worden berekend.

norm in het kader van de Wet Werk en Bijstand (WWB) is vrijgesteld. Daarbij zijn er mogelijkheden om dit bedrag te verhogen met een deel van de woonkosten en de premie ziektekostenverzekering. Feitelijk komt er van deze 'bodembescherming' anno 2011 weinig terecht doordat verschillende schuldeisers op verschillende inkomenscomponenten beslag kunnen leggen waarbij het zeer ondoorzichtig wordt hoe in een concrete situatie de beslagvrije voet moet worden berekend. Met de wijziging van de WWB per 1 januari 2012 is deze berekening nog ingewikkelder geworden.

Om deze bodembescherming niettemin zoveel mogelijk te bewerkstelligen bestaan nu in de praktijk twee instrumenten, te weten budgetbeheer en beschermingsbewind. Voor beide instrumenten geldt dat deze kostbaar zijn en dat de inzet derhalve niet ongelimiteerd is.

Gezien de groei van het aantal huishoudens waarvoor een schuldsituatie (semi-)permanent is, moet de oplossing gezocht worden in onorthodoxere keuzen.

Gezien de groei van het aantal huishoudens waarvoor een schuldsituatie (semi-)permanent is, moet de oplossing gezocht worden in onorthodoxere keuzen. Bijvoorbeeld doordat de belastingdienst bij deze groep de huur- en zorgtoeslag direct overmaakt naar de verhuurder en de zorgverzekeraar. De toeslagen zijn dan niet meer vatbaar voor beslag voor oude schulden. De resterende periodieke schulden voor huur en zorgpremie moeten dan direct op de uitkering of het loon worden ingehouden en worden betaald aan de betrokken crediteur. Daarnaast kan verplichte directe beta-

ling worden overwogen voor energie direct uit de uitkering of het inkomen.

Het ligt voor de hand een dergelijke constructie alleen toe te passen in situaties waarin objectief is vastgesteld dat een schuldregeling voornamelijk niet tot de mogelijkheden behoort en er tevens een reëel risico is op het ontstaan van achterstanden in de primaire vaste lasten. Naast de schuldenaar, diens omgeving en hulpverleners zouden ook verhuurders, energiebedrijven en zorgverzekeraars een doorbetalingsmogelijkheid zoals hierboven geschetst moeten kunnen aanvragen in een eenvoudige administratieve procedure waarbij als de schuldenaar daarin toestemt snel kan worden gehandeld.

Een constructie als deze roept praktische vragen op. Wie indiceert of er geen schuldregeling tot stand kan komen en of er inderdaad een risico op achterstanden in basale schulden is? Wie zorgt er voor dat huurverhogingen en andere wijzigingen tijdig worden verwerkt? Wij beweren niet nu al het pasklare antwoord te hebben op al deze terecht, praktisch vragen maar tekenen daarbij wel aan dat de effectuering van een en ander in onze gedigitaliseerde wereld op zichzelf technisch realiseerbaar zou zijn op een wijze analoog aan het bancaire verkeer.

Met dit artikel willen we met klem onder de aandacht brengen dat de transformatie van schuldhulpverlening naar een tijdelijke voorziening voor de 'happy few' de beleidsopdracht met zich brengt om tevens een basale bestaansvoorziening te creëren voor de 'unhappy majority' (en hun minderjarige kinderen!) voor wie een schone lei (voorlopig) buiten bereik ligt. Zij staan voor de opgave om met hun schulden verder te leven zonder keer op keer uit huis te worden gezet, van energie te worden afgesloten, dan wel problemen te hebben met hun zorgverzekeraar. Selecteren aan de poort is prima, maar wie buiten staat moet wel basale bodembescherming genieten. Dat is niet alleen in het belang van de debiteur maar strekt ook 'tot nut van het Algemeen'.

Reactie Nibud op Monitor Betalingsachterstanden

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorziening is geschrokken van het hoge aantal huishoudens dat te maken heeft met betalingsachterstanden. Uit de Monitor Betalingsachterstanden van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid blijkt dat bijna 30 procent van alle huishoudens (ruim 2,02 miljoen) achterloopt met betalingen. Drie jaar geleden was dat nog een kwart.

Hogere bedragen

Ook de hoogte van betalingsachterstand groeit. In 2011 had meer dan 11 procent een achterstand van meer dan € 10.000. In 2010 was dat nog maar 4 procent.

Een achterstand van meer dan € 10.000 is erg moeilijk in te lopen. Het Nibud adviseert om zo snel mogelijk met de adviezen van zelfschuldenregelen.nl aan de slag

te gaan en zonnig hulp te zoeken bij de schuldhulpverlening van de gemeente.

Ook laat het rapport zien dat ruim 15 procent van alle huishoudens vaak of regelmatig rood staat. Zij geven dus structureel meer uit dan ze hebben, waardoor ze problemen kunnen krijgen met het betalen van hun vaste lasten.

(Nieuwsber. Nibud 27 februari 2012)